

БЛА, БЛА, БЛА

(О форми у служби семантике и прагматике)

1. У овом прилогу осветлићемо неке од употреба у свакодневном (раз)говору добро познатог израза *бла, бла, бла*. Да се озбиљније позабавимо овим 'неозбиљним' изразом, мотивисали су нас радови Рите Финкбајнер (2016; 2018), у којима она разматра *бла, бла, бла* у немачком одн. енглеском језику. Ауторка показује да се наведени израз јавља у веома сличним контекстима у оба језика, запажајући да се он, са сродном формом и сличним распоном употреба, јавља и у другим језицима, нпр. у шведском, француском, шпанском, пољском. По томе би се могао сматрати својеврсним *интернационализмом* (Финкбајнер 2018: 72). У наставку ћемо, ослањајући се на анализу Р. Финкбајнер, показати да се датом списку језика може придружити и српски.

2. Попут његових 'парњака' у немачком и енглеском (Финкбајнер 2016; 2018), израз *бла, бла, бла* јавља се и у српском језику у контекстима попут следећих:

(1) А: Шта је било на тесту?

Б: Ма биле неке амебе, бактерије, гљиве неке, **бла бла бла**... глупости. (разг.)¹

(2) Сретнем је ја јуче, кад она мени те Пера урадио ово, те Лаза купио оно, Жика био онде, Мика овде, **бла, бла, бла**. Једва сам се откачила. (разг.)

(3) – Одиграм јуче тикет, и паднем само на Сити за шеснес' хиљада...

– Мхм...

– Не, брате, озбиљно, знаш шта сам погодио, погодим...

– Не занима ме.

– ... да ће Генчлербирлиги да направи прву измену између 45. и 50. минута, погодим Зоб Ахан против Шахин Бушера три плус, погодим...

– **Бла бла бла**...

– ... први корнер...

– **Бла бла бла**, рекао сам! (Вукајлија, <https://vukajlija.com/bla-bla-bla>)

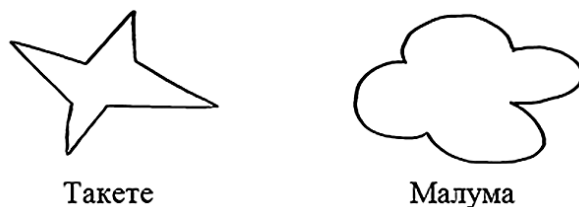
У примеру (1) говорник употребом израза *бла, бла, бла*² сугерише да би се са набрајањем чланова датог низа могло наставити, али да он то не сматра

¹ Ознаком *разг.* обележавамо примере које смо сами прикупили из свакодневне неформалне комуникације.

² Иако овај израз у тексту рада записујемо као *бла, бла, бла* (са зарезима), између сегмената *бла* не мора стајати зарез у писању – што може бити резултат његове различите интонативне сегментације: тако се, рецимо, у пр. (1) сегменти изговарају брзо, без изразитих

потребним. Тако говорник вреднује неизречени садржај (тј. онај 'уместо' ког стоји *бла, бла, бла*) као *ирелеванџиан*. У таквим ситуацијама понекад се може јавити још један прагматички ефекат: говорник себе представља као особу која не мари за 'набрајање у детаље', и која је, у том смислу, 'кул'. Како нам показује пример (2), уместо да пренесе садржај туђих речи, говорник може употребити израз *бла, бла, бла* као њихову 'замену', чиме их вреднује као неважне. То је на прагматичком плану готово увек праћено пејоризацијом датог садржаја и особе која је тај садржај (изворно) изрекла. Изразом *бла, бла, бла* у примерима попут (3) говорник директно реплицира саговорнику, омаловавајући оно о чему овај говори и стављајући му до знања да за то није заинтересован. Описаним употребама израза *бла, бла, бла* заједничке су, како видимо, макар следеће две особине: 'заменевање' изворног садржаја и *ирелеванџианости* (из говорникове перспективе) онога што се 'заменеује' (уп. Финкбајнер 2016; 2018). У редовима што следе детаљније ћемо се осврнути на сваки од поменутих типова и њихове међусобне везе. Кренућемо од *форме* наведеног израза – као главног извора његовог прагматичког потенцијала.

3. Застанемо за тренутак код следећег начелног питања: откуд то да (гласовна) *форма* у језику може задобити значењски потенцијал? Научници су, на пример, уочили тенденцију да (у различитим језицима) говорници одређени гласовни склоп повезују са *обликом* неке фигуре. Тако, акустички 'оштрији' гласови, попут експлозива (нпр. *тл, к*) или фрикатива (нпр. *ж, з*), обично се повезују са оштријом фигуром (лево на доњој слици), док се неки акустички 'мекши' гласови, попут латерала (нпр. *л, љ*) или полувокала (нпр. *в, ј*), повезују са облијим фигурама (десно на слици). Тај феномен постао је познат под називом *тлакеџе–малума*, по речима које су коришћене у експериментима (*тлакеџе* за оштрије, а *малума* за облије фигуре), а шира појава да одређена форма задобије 'значење' назива се *фонетски симболизам* или *фоносимболизам* (уп. Кликовац 2008; Боличић 2011).

Слика 1

У вези са фонетским симболизмом на материјалу српског језика посебно бисмо поменули истраживање Д. Кликовац (2004), у коме она разматра 'значење' сугласничке групе *тлм-*, те гласова *р* и *љ*. То истраживање је за нашу садашњу тему занимљиво по томе што указује на то како се *на основу звуковне*

пауза, а у пр. (2) спорије, са значајнијим паузама. Истина, у неким примерима са интернета може бити реч само о неуједначеном записивању. В. и фусноту 5.

(акустичке и/или артикулационе) природе могу на синхронном плану уз неке речи конвенционализовати одређена 'значења' одн. асоцијације — нпр. говорници српског језика уз реч *ћмоло*, иако је раније никад нису чули, везивали су (у анкети), између осталих асоцијација, тамну (тмурну) боју (јер се гласовни склоп *ћм* обично јавља у таквим речима, уп. *ћмасић*, *ћмина*, *ћмуран* и сл.).³

3.1. Сада се можемо вратити нашем изразу *бла*, *бла*, *бла* и запитати се: како његова звуковна природа утиче на његов значењски (и то пре свега прагматички) потенцијал? Израз *бла*, *бла*, *бла* јесте оноματοпејски узвик којим се имитира звук људског говора и који стоји уместо неког садржаја. Имитирајући само звук ('говорења'), говорник пренебрегава значење. Оваква употреба језика маркирана је с обзиром на то да језик у уобичајеним околностима користимо да пренесемо неко значење. Наиме, ако говорник користи језик само да имитира звук, он тиме крши (Грајсову) максиму начина; али, ако се понаша сараднички, он, заправо, кршењем дате максиме жели да имплицира следеће: „Користим маркирану форму да бих пренео маркирану поруку”.⁴ Та маркирана порука у нашем случају јесте да (пренебрегнути) садржај није релевантан (а самим тим ни достојан експлицирања) у датој комуникативној ситуацији. Компонента ирелевантности у контекстима попут (1) везује се за говорникову перспективу; штавише, како смо већ поменули, говорник тиме може себе представити као неког ко не мари за детаље, па је, у том смислу, 'кул' (уп. Финкбалнер 2018: 80–81). То што израз *бла*, *бла*, *бла* стоји уместо одређеног садржаја који у датом контексту није релевантан, мотивисало је и његову употребу у писаном медијуму: уместо (било каквог) текста стоји низ више пута поновљеног сегмента *бла*⁵ – в. пр. (4).

(4) Људи, каква правила с наводницима су вашем срцу најдража? Да ли вам је, на пример, ок да у једном роману видите: „**Блабла бла бла**”, рече неко. А онда: „**Бла блабла**?” – упита неко. (Фејсбук)

3.2. Ако говорник изразом *бла*, *бла*, *бла* замењује туђе речи, као у контекстима типа (2), он тиме недвосмислено крши (Грајсову) максиму квалитета

³ Да поменемо још два занимљива приступа фонетском симболизму на материјалу српског језика. Д. Кликовац (2008) анализира је Андрићеву песму *Лили Лалауна*, која не садржи речи у класичном смислу, већ ритмично понављање одређених слогова. Л. Бојичић (2011) разматрао је пак како различити акценти српског језика ступају у интеракцију са гласовним склоповима при њиховом повезивању са оштрим одн. облим фигурама.

⁴ Реч је о тзв. М-принципу – Левинсоновој (2000: 136) 'надградњи' Грајсове максиме начина, који, угрубо, подразумева да говорник користи маркиране језичке изразе уместо уобичајених онда кад жели да пренесе нарочиту поруку. На пример, ако говорник на питање да ли је задовољан неким послом одговори са *Нисам незадовољан* ум. *Задовољан сам* – он тиме жели да поручи да није баш (потпуно) задовољан (иако није ни незадовољан) (уп. Левинсон 2000: 142–145).

⁵ Како видимо, у овим контекстима поновљени сегменти могу бити и спојено записани – можда стога што је њихова једина функција да попуне празан простор.

– будући да не преноси (ни приближно) оно што је изворно заиста речено. Али не само то: тиме што користи баш ономотопејски узвик *бла, бла, бла* (који имитира звук људског говорења, а пренебрегава значење), говорник исказ боји пејоративним тоновима одн. имплицира да су речи изворног говорника глупе, напорне, досадне и сл. (в. Финкбалнер 2018: 81). Ова пејоративност наглашава се и *понављањем* сегмента *бла*, који, видели смо, упућује на безначањски звуковни сегмент, те тако његово понављање још више појачава ефекат испразних речи; посредни је својеврсни иконички принцип у језику: више форме имплицира више значења⁶, у нашем случају – више *безначања*! (Финкбалнер 2016: 310). Треба запазити и то да израз *бла, бла, бла*, према гласовном склопу, стоји у вези са глаголима који означавају пејоративан начин говорења (*idem*: 312), у српском нпр. са глаголом *блебешају*.⁷

Колико је форма значајна за експресивну употребу (и то пре свега пејоративну), увидећемо и ако упоредимо (мета)језичку функцију израза *бла, бла, бла* са неким другим изразима који имају сродну функцију у језику. Наиме, овај се израз понаша донекле слично као изрази *шај* и *шај*, *шако* и *шако*, *шу* и *шу* (одн. њихови еквиваленти у другим језицима – в. Финкбалнер 2018: 314; САКА 2017). За такву употребу заменичких речи у србистици се користи термин *деиктичка цићтајносћ*, која подразумева употребу редусликованих показних заменица да се маркира присуство туђих речи у говорниковом тексту онда кад се оне не наводе експлицитно.⁸ Најчешће се изостављају имена и називи који су према говорниковом мишљењу небитни за његов исказ, као у следећем примеру (уп. Марић 2018: 654–655):

(5) Ни о чему се другом и не говори и не мисли до о том Хорију. Пронесе се глас да је приспео и одсео у **том** и **том** хотелу, и маса радознала света [...] јурне хотелу [...]. (Р. Домановић)

Шта је заједничко за израз *бла, бла, бла* и изразе попут *шај* и *шај*? На (мета)језичком плану, то је *евоцирање њуђих речи*, неких елемената примарне говорне ситуације о којој сада говорник извештава. У оба случаја говорник

⁶ Тај принцип видимо и кроз понављања другде у језику, нпр. *Трчао је дуго, дуго* (= *веома дуго*), о којима је на материјалу српског језика детаљно писао Љ. Поповић (1968/9а; 1968/9б). Према Лејкофу и Џонсону (1980: 127), таква понављања сведоче о метафори више форме је више значења као природном принципу посведоченом у различитим језицима света (детаљније о типовима и функцијама понављања в. нпр. у Финкбалнер, Фрејвалд 2018).

⁷ Глагол *блебешају* се у РСАНУ, у примарном значењу, дефинише овако: „**1.** *говориши којециша, много говориши, брбљаши*. – Забрањено беше женским састајати се ... по сокацима, и то под велику каштигу за сваку која би се удаљила изван куће на бунар, да блебеће (Матица 1866, 383)”. Деривациони низ који садржи ономотопејски сегмент *бл-* веома је дуг, нпр. *блебеш*, *блебешање*, *блебешало*, *блебешуша*, и сл.

⁸ Колико је нама познато, у србистици је о овој појави први писао П. Пипер (1987), користећи термин *цићтајска референцијалносћ* (в. и Пипер 2014).

у актуалној говорној ситуацији садржај не преноси (ни приближно) дословно, што на прагматичком плану имплицира *ирелевантност* садржаја који се пренебрегава (разуме се, из говорникове перспективе).⁹ На плану форме, у оба случаја долази до редупликације. Међутим, ту ступамо на праг њиховог даљег прагматичког потенцијала. Док се у изразу попут *џај* и *џај* понављају *заменичке речи*, које у језику и иначе имају упућивачку улогу, израз *бла, бла, бла*, видели смо, састоји се из поновљеног ономатопејског узвика. Вероватно се зато у *џом* и *џом* случају прагматика 'зауоставља' код имплицирања *ирелевантности*, док у случају *бла, бла, бла* она 'наставља' ка пејоризацији.¹⁰

Да се пејоризација овде јавља као импликатура (а не као конвенционализовано значење), доказују случајеви у којима *бла, бла, бла* стоји уместо туђих речи а притом нема пејоративну функцију (уп. Финкбалнер 2016: 323). Тако, у примеру (6) уместо пејоративности наилазимо на говорникову 'скромност' као импликатуру: туђе речи које представљају похвалу самом говорнику говорник не преноси, већ уместо њих употребљава *бла, бла, бла*, сугеришући да је садржај похвале 'ирелевантан', чиме себе представља као скромну особу.

(6) Ма, нахвалио ме, као и учим, и бавим се спортом, и радим **бла, бла, бла...**
Баш ме изненадио! (разг.)

3.3. Употреба израза *бла, бла, бла* у контекстима попут оних у пр. (3) такође се односи на туђе речи и носи пејоративну компоненту. Међутим, она је у великој мери специфична. За разлику од употребе описане у т. 3.2, овде говорник директно – лицем у лице – одговара саговорнику изразом *бла, бла, бла*, при чему овај израз представља својеврсну недословну *ехо-реплику* на изговорене саговорникове речи. Та ехо-компонента додатно помаже ономатопејској природи овог израза у истицању пејоративности; познато је, наиме, да се ехо-реплике и иначе често јављају у пејоративним контекстима (исп. Финкбалнер 2016: 310, 316).¹¹ У вези с тим је и његова 'синтаксичка' самосталност: израз *бла, бла, бла* стоји 'сам', а не окружен богатим језичким

⁹ По природи ствари, тај је садржај говорнику (и његовим саговорницима) у примарној говорној ситуацији познат одн. одређен. Говорнику у секундарној ситуацији (= актуалном говорнику) који употребљава израз типа *џај* и *џај* може – али не мора – бити познат референт на који се упућује (уп. Пипер 1987), док је актуалном говорнику при употреби израза *бла, бла, бла* садржај који избегава да саопшти по правилу познат – сем ако употреба овог израза не имплицира управо то да је актуални говорник заборавио тачне речи изворног говорника (јер му нису биле важне).

¹⁰ Могло би се додати још и то да израз *бла, бла, бла* увек 'заменеује' читаве исказе (тј. пропозиције), док заменички изрази имају потенцијал да искажу и референте (*Дошао је џај и џај*), и прилошке односе (*Урадио је џо џако и џако*), и пропозиције (нпр. *Рекао је џо и џо*) – речју, све оно на шта заменичке речи (заменице и заменички прилози) и иначе могу упутити.

¹¹ За такву функцију ехо-реплика у српском језику исп. нпр. Марић 2018: 660–661.

материјалом из кога црпи значење. Штавише, синтаксичку самосталност прати и семантичко-прагматичка самосвојност: за разлику од пејоративности у случају описаном у т. 3.2, сада се пејоративна компонента не јавља као импликатура, него је *конвенционализована*. То се лако доказује чињеницом да није могуће пронаћи ехо-контекст у коме *бла, бла, бла* не би било пејоративно; такође, исказана пејоративност не би се могла ни поништити (нпр. говорник након изреченог *Бла, бла, бла!* не би могао наставити исказ тако што би нагласио да није мислио ништа 'лоше') (уп. Финкбалнер 2016: 319–323). Могли бисмо додати да је та конвенционализација у вези с тим што израз (који, заправо, постаје *исказ*) *Бла, бла, бла!* у тим контекстима има функцију (експресивног и директивног) говорног чина – уп. последњу реплику у пр. (3) *Бла, бла, бла, рекао сам!* са типичнијим директивима попут *Пресџани, рекао сам!*. О конвенционализацији израза *бла, бла, бла* у ехо-контекстима сведоче и примери попут (7), где се уместо израза *бла, бла, бла* употребљава покрет руком који (метонимијски) стоји за њега:

- (7) Отишао је потом Балотели да извади лопту из гола, а пролазећи поред голмана немачког тима направио је покрет руком у фазону „**бла, бла, бла** ... само причај.” (Гугл, <https://mondo.rs/Sport/Fudbal/a262794/Baloteli-Vajdenferu-Bla-bla-bla.html>)

Као нама веома занимљиву, издвојићемо употребу израза *бла, бла, бла* у стрипу, која се донекле надовезује на употребу описану у овој тачки. Погледајмо, најпре, *Слику 2*.¹² Комуникативна ситуација представљена је из Гарфилдовог угла: он реплику свога саговорника концептуализује као бесадржајни звук одн. 'празно говорење' – што је назначено управо употребом израза *бла, бла, бла*. Како видимо, Гарфилд није заинтересован за оно што саговорник има да каже, па стога 'план значења' игнорише, а региструје само 'план звучања'. Овде је *бла, бла, бла*, у садејству са изразом лица, употребљено као убедљива техника да се читаоцима одслика Гарфилдов (негативан) став према ономе што саговорник изриче.

Слика 2

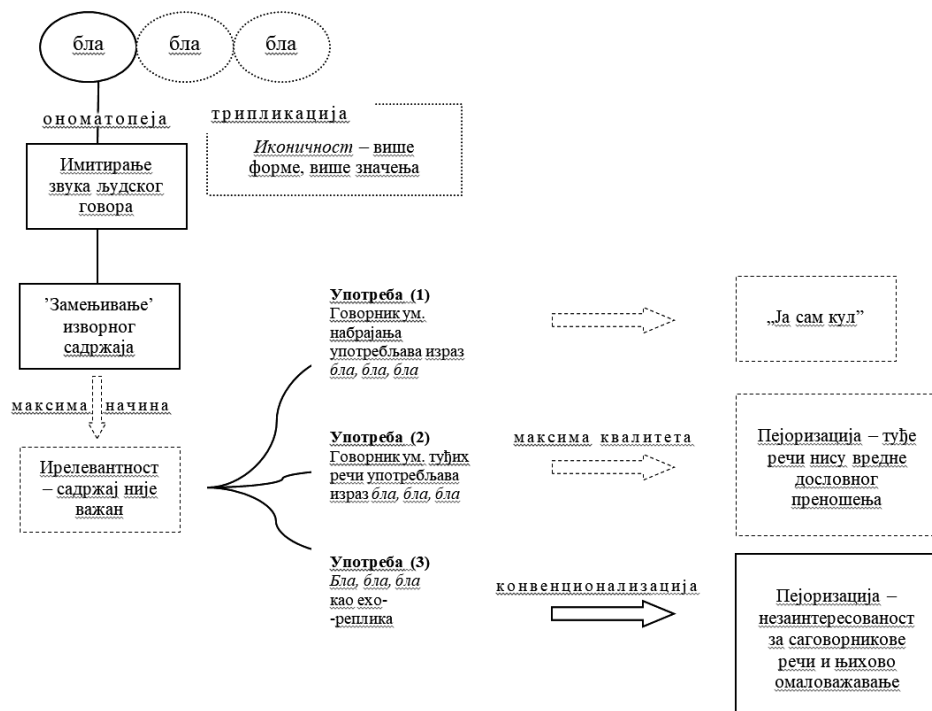
¹² Слика 2 је за српски језик прилагођена према garfield.dale.ro.

3.4. Видели смо да је *йонављање* сегмента *бла* веома битно за његов семантичко-прагматички статус. Наиме, као и у немачком и енглеском језику, овај сегмент веома ретко можемо чути без понављања (само *бла*). Нешто чешће можемо га чути поновљен два пута. Занимљиво је да се тада, попут његових 'сродника' у другим језицима (уп. Финкбајнер 2016: 309), неретко комбинује са другим ономатопејским сегментима, у српском нпр. *бла, бла, йирућ / бла, бла, йирућ, йирућ* и сл. Његова типична форма, ипак, јесте *йири-йликација*, као што се види и из наших примера. Зашто баш понављање три пута? Р. Финкбајнер (2018: 87) у објашњењу полази од чињенице да се и многи други (једносложни) сегменти типично понављају три пута – за српски нпр. *ха, ха, ха!, да, да, да!, ц, ц, ц!* и сл. Како запажа ова ауторка, сем симболике броја *йири*, троструко понављање може се довести у везу са следећим реторичким ефектима: два пута поновљен сегмент остаје само два пута поновљен сегмент, док онај поновљен три пута твори *лисйу (сйисак), шаблон, сисйем*. Понављање сегмента *бла* више од три пута било би нееконично – што не значи да се никад не дешава (и да, можда, баш зато задобија још експресивнију ноту; уп. нпр. *Слику 2*).¹³

4. Главне употребе израза *бла, бла, бла* можемо сумирати *Сликом 3*, која, нагласимо, има за циљ само то да што илустративније представи његов значењски потенцијал.¹⁴ У најкраћем, ономатопејском речи *бла* (поновљеном типично три пута) опонаша се само звук људског говора одн. занемарује се садржај, што имплицира да тај садржај није релевантан у датој комуникативној ситуацији. Из ове особине произилазе, између осталих, следеће три употребе овог израза. Њиме говорник замењује 'садржај' неког низа при набрајању, често шаљући поруку „Ја сам кул – јер не марим за детаље”. Израз *бла, бла, бла* говорник употребљава и уместо туђих речи, обично уз пејоративну компоненту као импликатуру. Најзад, овим изразом може се директно одговорити саговорнику својеврсном ехо-репликом, која је нужно пејоративног карактера.

¹³ Није, стога, чудно ни што се као интерпункцијски знак конвенционализовала *йиро-йачка*, иако се понекад, из експресивних разлога, у неформалним текстовима јави и низ дужи од три тачке.

¹⁴ Слика је делимично заснована на Финкбајнер 2018: 86.

Слика 3

Литература:

- Боличић 2011: Lazar Bojičić, „Uticaj prozodijskog sistema srpskog jezika na fenomen takete-maluma”, *Petničke sveske*, 68, 509–517.
- КЛИКОВАЦ 2004: Duška Klikovac, „Vri, štrklja, klječka: o fonetskom simbolizmu u srpskohrvatskom jeziku”, [у knjizi:] *Metafore u mišljenju i jeziku*, Beograd: Biblioteka XX vek, 257–274.
- КЛИКОВАЦ 2008: Duška Klikovac, „Andrićeva Lili Lalauna: jezička igra ili nešto više?”, [у knjizi:] *Jezik i moć*, Beograd: Biblioteka XX vek, 321–328.
- ЛЕВИНСОН 2000: S. C. Levinson, *Presumptive Meanings: The Theory of Generalized Conversational Implicature*, Cambridge: MIT Press.
- ЛЕЈКОФ, ЏОНСОН 1980: George Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, Chicago: Chicago University Press.
- МАРИЋ 2018: Биљана Марић, „Управни и неуправни говор и друга средства изражавања туђег говора”, [у књизи:] П. Пипер (ред.), *Синџакса сложене реченице у савременом српском језику*, Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српски језик САНУ, 635–662.
- ПИПЕР 1987: Предраг Пипер, „Референцијалност и исказ у исказу”, *Анали Филолошког факултета*, 18, 263–272.

- ПИПЕР 2014: Предраг Пипер, „О унутрашњој одређеној референцијалности у словенским језицима”, *Јужнословенски филолоџ*, LXX, 35–50.
- ПОПОВИЋ 1968/9а: Љубомир Поповић, „Понављање речи ради стилског појачавања значења”, *Наш језик*, 17/3, 125–142.
- ПОПОВИЋ 1968/9б: Љубомир Поповић, „Понављање речи ради стилског појачања значења (Свршетак)”, *Наш језик*, 17/4, 231–246.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XX, Београд: САНУ, 1959–.
- САКА 2017: Paul Saka, „Blah, blah, blah: Quasi-quotation and Unquotation”, [in:] P. Saka & M. Johnson (Eds.), *The Semantics and Pragmatics of Quotation*, Cham: Springer, 35–63.
- ФИНКБАЈНЕР 2016: Rita Finkbeiner, „Bla, bla, bla in German. A pejorative construction?”, [in:] R. Finkbeiner, J. Meibauer, & H. Wiese (Eds.), *Pejoration*, Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 297–328.
- ФИНКБАЈНЕР 2018: Rita Finkbeiner, „Bla(h), bla(h), bla(h). Usage and meaning of a repetitive all-rounder”, [in:] A. Urdze (Ed.), *Non-prototypical Reduplication*, Boston – Berlin: Walter de Gruyter, 71–89.
- ФИНКБАЈНЕР, ФРЕЈВАЛД 2018: Rita Finkbeiner, Ulrike Freywald (Eds.), *Exact Repetition in Grammar and Discourse*, Boston – Berlin: Mouton de Gruyter.

Александра Јовановић
Институт за српски језик САНУ, Београд
aleksandra.jovanovic@isj.sanu.ac.rs

Стефан Милосављевић
Докторанд Филолошког факултета Универзитета у Београду
milosavka93@hotmail.com

